مىللىتىمىز تۈرك، دىنىمىز ئىسلام، ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان

شەرقىي تۈركىستان

ئايلىق سىياسىي گېزىت

ŞARKİ TÜRKİSTAN

Aylık Siyasi
GAZETE

1998

6 - ئاي

25 - سان «شەرقىي تۈركىستان گېزىتى» نەشرىيات مەركىزى نەشر قىلدى

بىزنىڭ سۆيگۈ - مۇھەببىتىمىز...

گېزىتىمىز تەھرىر بۆلۈمى

شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئەزەلدىن تارتىپ ئۆز نامى بىلەن ئاتالغان ۋەتىنى - شەرقىي تۈركىستاننى سۆيۈپ كەلدى. بۇنىڭدىن 1300 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت ئىلگىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام، ۋەتەننى سۆيۈش ئىماندىن دېگەنىدى. شەرقىي تۈركىستان مۇسۇلمان تۈرك خەلقى قەدىمدىن تارتىپ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ تەلىماتىغا ئەمەل قىلىپ، ۋەتىنىنىڭ مۇستەقىللىقى، مىللىتىنىڭ ئازادلىقى ۋە ئىنسانىيىتىنىڭ تەرەققىي قىلىشى ئۈچۈن قەتئىي بوشاشماي، ئېغىشماي ۋە ئىككىلەنمەي كۈرەش قىلىپ كەلدى. قۇل بولۇشقا بىر كۈنمۇ رازى بولمىدى.

20 - ئەسىرنىڭ باشلىرىدا پۈتۈن شەرقىي تۈركىستان خەلقى خىتاينىڭ ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى، زۇلۇمغا قارشى كۆپ قېتىم قوزغىلاڭ كۆتۈرۈپ، 1933 - يىلى 11 - ئاينىڭ 12 - كۈنى شەرقىي تۈركىس-

ئالدى بىلەن ئىدىيىنى بىرلىككە كەلتۈرەيلى

ئەركىن ئالپتېكىن

چەتئەللەردە تۇرۇۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلار خىتاي زۇلۇمى ئاستىدا قالغان قېرىنداشلىرىمىزنىڭ داۋاسىنى دۇنيا جامائەتچىلىكىگە يەتكۈزۈش ۋە بۇ جەھەتتە تېخىمۇ كۈچلۈك تەسىر قوزغاش، ئۆزئارا ھەمكارلىقنى كۈچەيتىش ۋە چەتئەللەردە خەلقىمىزگە ۋەكىللىك قىلالايدىغان بىر قانۇنىي تەشكىلات - ئىتتىپاق قۇرۇلۇشىنى ئۇزۇندىن بۇيان ئارزۇ قىلىپ كەلمەكتە. ئەمەلىيەتتىمۇ شەرقىي تۈركىستان ۋەزىيىتى ۋە خەلقىمىزنىڭ سىياسىي ئارزۇسى، شۇنداقلا دۇنيادىكى ئۆزگىرىشلەر بىزدىن ئەنە شۇنداق ئورتاق بىر ئىتتىپاق ئورگىنىنى قۇرۇشنى تەلەپ قىلماقتا. ئەمما، بۇنداق ئىتتىپاق، ئورتاق مال قوتقۇزۇشقا بۇيرۇق بەرگەن، دەك بۇيرۇقچىلىق بىلەن ۋە شەخسىي ئارزۇ - ھەۋەسلەرنى چىقىش قىلغان بىر قانچە ئادەمنىڭ ئىشىكى يېپىق بىر ئۆيگە يىغىلىپ ئۆز ئالدىغا ئالغان قارار بىلەن قۇرۇلمايدۇ. بۇنداق ئەھۋالدا قۇرۇلغان ئىتتىپاق قانۇنىي رەسمىيەتكە ئۇيغۇن بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. قانۇنىي كۈچكە ئىگە بولمىغان ئىتتىپاقنىڭ دۇنيا جامائىتى ئالدىدا ھېچقانداق ئورنى بولمايدۇ.

داۋامى 2 - بەتتە

ئىستانبۇلدا مەرھۇم ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىننى خاتىرىلەش مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلدى

ئۆز خەۋىرىمىز: بۇيىل 5 - ئاينىڭ 23 - كۈنى تۈرك ئەدەبىيات ۋەقفىنىڭ باشلىقى، تۈركىيە گېزىتىنىڭ يازغۇچىسى، مەرھۇم ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىننىڭ 40 نەچچە يىللىق دوستى، شائىر يازغۇچى ئەھمەت كاباكلى تۈرك ئەدەبىيات ۋەقفى نامىدىن ئىستانبۇلدا پۈتۈن شەرقىي تۈركىستان مۇھاجىرلىرىنىڭ ئۇلۇغ ئۇستازى، ئۇلۇغ تۈركلۈك مۇجاھىدى، دىپلوماتچىسى ۋە سىياسەتچىسى مەرھۇم ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىننى خاتىرىلەش مۇراسىمى ئۆتكۈزدى. خاتىرىلەش مۇراسىمىغا تونۇلغان ئوقۇمۇشلۇق زاتلار، دىنىي ئۆلىمالار، تۈركلۈك مۇجاھىدلار ۋە شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلار قاتناشتى. خاتىرىلەش مۇراسىمىغا مەرھۇمنىڭ مەنىۋى ئوغلى مەرۋەت كاباكلى رىياسەتچىلىك قىلدى. مۇراسىمدا سۆز قىلغانلار ئىچىدە ئەپەندىمىزنىڭ ئوغلى ئارسلان ئالپتېكىن، شەرقىي تۈركىستان كۆچمەنلەر دەرنىكى باشكاتىپى خىزىر بەيغەيرۇتتۇللا، ئەھمەت ئەلى ئەنكىن قاتارلىقلار بار، ئۇلار بىردەك مۇنۇ-

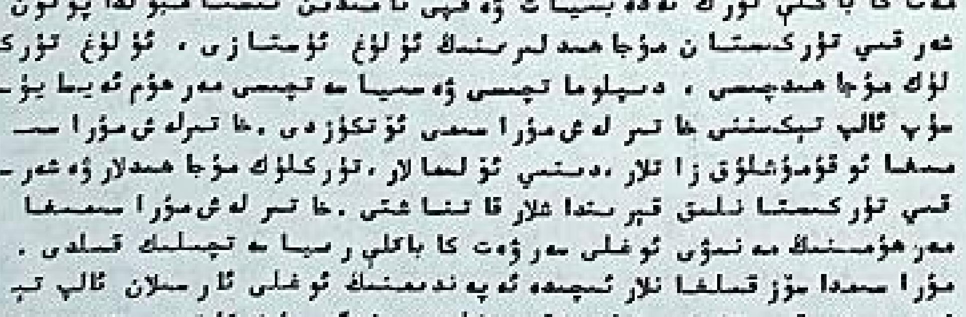

داۋامى 3 - بەتتە

ئەركىن ئالپتېكىن بىلەن ۋىي جىڭ شېڭ كۆرۈشتى

ئۆز خەۋىرىمىز: بۇيىل 16 - مايدا گېرمانىيىدە «پەن كۇلۇب» نىڭ تەكلىپى بىلەن ئامېرىكىدىن ميۇنخېنغا كەلگەن ۋىي جىڭ شېڭ ئەركىن ئالپتېكىن بىلەن كۆرۈشتى ۋە ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكىنى زىيارەت قىلدى. ۋىي جىڭ شېڭ ئامېرىكىدىن يولغا چىقىشتىن بۇرۇن ئەركىن ئالپتېكىنگە خەۋەر بېرىپ كۆرۈشۈشنى تەلەپ قىلغان. ئۇنىڭ تەلىۋىگە بىنائەن ئەركىن ئالپتېكىن ميۇنخېندا ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشتى.

كۆرۈشۈشتە، ۋىي جىڭ شېڭ مۇنداق دېدى: «بۇرۇن خىتاي مەتبۇئاتلىرىدا (ئاسىي) دېگەن جۈملىنى پات - پات ئۇچرىتىپ تۇراتتىم. كوممۇنىست خىتاي دائىرىلىرىگە قارشى شەرقىي تۈركىستاندا بولغان ھەرقانداق بىر سۆز، ماقالە ۋە ھەرىكەتلەرنى دائىم گېزىتلەردىن كۆرەتتىم. يېقىنقى 2، 3 يىلدىن بۇيان خىتاي مەتبۇئاتلىرى سىزگە قارشى تۇرىۋاتىدۇ. سىزنى، «بىر پۈتۈن ۋەتەن بىرلىككە قارشى خەلقئارادا بۆلگۈنچىلىك ئېلىپ بېرىۋاتقان بۆلگۈنچى ئۇنسۇر» دەپ تونۇتماقتا.»

ۋىي جىڭ شېڭ يەنە مۇنداق دېدى: «مەن شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مۇستەقىللىق ئۈچۈن كۈرەش قىلىۋاتقانلىقىنى بىلىمەن. لېكىن، نۆۋەتتە بىز كۈچىمىزنى بىرلەشتۈرۈپ، خىتايدا ئالدى بىلەن

داۋامى 3 - بەتتە

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئالدى بىلەن ئىدىيىمىزنى بىرلىككە كەلتۈرەيلى

بېشى 1 - بەتتە

قانۇنلۇق بىر ئىتتىپاقنىڭ تەشكىللىنىشى ئۈچۈن چەتئەللەردە ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلار ئالدى بىلەن ئىدىيىۋى بىرلىك بىلەن سىياسى تەگۈگلۈقنى قولغا كەلتۈرۈپ، قانۇنى مەجبۇرىيەتلەرنى بەجا كەلتۈرۈشى لازىم. بۈگۈن چەتئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىق مۇھاجىرلار ئوخشىمىغان سىياسىي تۈزۈم ئىچىدە ياشاۋاتقانلىقى ئۈچۈن ئۇلار ئارىسىدا ھەقىقىي ئىدىيىۋى بىرلىك تېخى بارلىققا كەلمىدى. شۇڭا، ئۇلارنىڭ دۇنيا قارىشى، تاللىغان نىشانى ۋە بۇ نىشانغا يېتىش ئۈچۈن تۇتقان يولى، مۇجادىلە شەكلى ۋە سىياسىي يۆنىلىشى بىر - بىرىدىن پەرقلىق. بۇ پەرقلەرنى تۆۋەندىكىچە كۆرسىتىشكە بولىدۇ:

(1) چەتئەلدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ بەزىلىرى «نۇقۇل مەدەنىي پائالىيەت بىلەن مەشغۇل بولۇش» نى ھىمايە قىلسا، بەزىلىرى «ئۆز ئىشنى ئۆزى باشقۇرۇش ھوقۇقى (ئاپتونومىيە ھوقۇقى)» نى ھىمايە قىلىدۇ ۋەيەنە بەزىلىرى «مۇستەقىللىق» نى تەلەپ قىلىدۇ.

(2) بەزىلەر «ب. د. ت» نىڭ كىشىلىك ھوقۇقى باياناتى بويىچە تىنچلىق يولى بىلەن كۆرەش قىلىشنى قوللىسا، بەزىلەر قوراللىق كۆرەش يولىنى قوللايدۇ.

(3) بەزىلەر شەرىئەت قانۇنلىرىغا ئاساسلانغان دىنىي سىستېما قارىشىنى ھىمايە قىلسا، بەزىلەر كۆپ پارتىيىلىك، دېموكراتىك ۋە دىن بىلەن سىياسەت بىر - بىرىدىن ئايرىلغان سىستېما قارىشىنى ھىمايە قىلىدۇ.

(4) بەزىلەر چەتئەللەردىكى كوممۇنىست خىتاي دىپلوماتلىرى بىلەن ئىچ قويۇن - تاشقىيۇن بولۇشۇپ يۈرسە؛ بەزىلەر ئۇنىڭغا ناھايىتى ئەشەددىي قارشى تۇرىدۇ.

(5) بەزىلەر «دۈشمىنىمنىڭ دۈشمىنى مېنىڭ دوستۇم» دەپ، كوممۇنىزىم تۈزۈمىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش ئۈچۈن كۆرەش قىلىۋاتقان دېموكراتچى خىتايلار بىلەن دىئالوگ قۇرۇشنى ياقلىسا؛ بەزىلەر ئۇنىڭغا قارشى تۇرىدۇ.

(6) بەزىلەر تىبەتلىكلەر بىلەن ھەمكارلىشىش «بىز ئۈچۈن پايدىلىق» دەپ بىلسە؛ بەزىلەر بۇددا چوقۇنىدىغانلار بىلەن ھەمكارلىشىش «بىزنىڭ ئىسلام ئەللىرى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىمىزگە تەسىر يەتكۈزىدۇ» دەپ قارايدۇ.

(7) بەزىلەر قۇرۇلۇش كېرەك بولغان ئىتتىپاق» نى «مىللىي مەركەز» دەپ ئاتاشنى ئارزۇ قىلسا؛ بەزىلەر «مۇھاجىرەتتىكى شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى» دەپ ئاتاشنى تەلەپ قىلماقتا.

(8) بەزىلەر قۇرۇلۇشنى ئارزۇ قىلىۋاتقان «ئىتتىپاق» نىڭ مەركىزى ئورتا ئاسىيا جۇمھۇرىيەتلىرىنىڭ بىرىدە بولۇشىنى ئىلگىرى سۈرسە؛ بەزىلەر تۈركىيەدە ياكى ياۋروپادا ۋە ياكى ئامېرىكىدا بولۇشى كېرەك دەيدۇ.

(9) بەزىلەر ۋەتىنىمىزنى «ئۇيغۇرىستان» دەپ ئاتىسا؛ بەزىلەر «شەرقىي تۈركىستان» دەپ ئاتايدۇ.

(10) بەزىلەر ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايرىقىمىزنى مۇستەقىللىقنىڭ بەلگىسى دەپ ئېتىراپ قىلسا؛ بەزىلەر ئۇنى بىر قىسىم بۆلگۈنچى تېررورلۇق تەشكىلاتلىرىنىڭ بەلگىسىگە ئوخشىتىشقا تىرىشىدۇ.

(11) شەرقىي تۈركىستانلىق مۇھاجىرلار ئولتۇراقلاشقان مەملىكەتلەر تەبىئىيكى ئالدى بىلەن ئۆز دۆلىتىنىڭ مەنپەئەتىنى كۆزدە تۇتىدۇ. ئەگەردە، بۇ مەملىكەتلەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلار بىرلىككە كېلىپ ئورتاق بىر ئىتتىپاق تەشكىلاتىنى ئىشقا ئاشۇرسا، بۇ مەملىكەتلەرنىڭ ھۆكۈمىتى بۇ ئىتتىپاققا قانداق قارايدۇ، ھەممىدە خىتاينىڭ بۇ مەملىكەتلەرگە بېسىم ئىشلىتىشى بىلەن مەزكۇر مەملىكەتنىڭ ھۆكۈمىتى ئۆز دۆلىتىدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنى «ئىتتىپاق» تىن چېكىنىشكە زورلىسا، ئۇنىڭغا قارشى قانداق تەدبىر قوللىنىش كېرەك؟

(12) كوممۇنىست خىتاي پارتىيىسى مەركىزى كومىتېتىنىڭ (1996) 7 - نومۇرلۇق ھۆججىتىدە، «ئۆزىمىزنىڭ سىياسىي جەھەتتىكى ئۈستۈنلۈكىمىزدىن تولۇق پايدىلىنىپ، چېگرا سىرتىدىكى مىللىي بۆلگۈنچى كۈچلەرنىڭ ئاتالمىش (شەرقىي تۈركىستان) مەسىلىسىنى خەلقئارالاشتۇرۇشىدىن ھوشيار بولۇش ۋە ئالدىنى ئېلىش لازىم. ئۇلارنى بۆلۈپ ۋە پارچىلاپ زەربە بېرىش لازىم» دېيىلگەن. خىتاي جاسۇسلىرى ھەقىقەتەن مۇشۇنىڭدىن ئېتىبارەن بۇخىل پىتنە - پاسات تېرىش ھەرىكەتلىرىنى باشلىۋەتكەن ئىدى. بۇنىڭ دەلىلى شۇ بولىدىكى خىتاي جاسۇسلىرى ئىستانبۇلدىكى شەرقىي تۈركىستان ۋەخپىنىڭ فاكسىنى ئىشلىتىپ، بىر قىسىم كىشىلەرگە پەسكەش بوھتانلارنى چاپلاپ ئاخبارات ئورۇنلىرىغا تارقاتقان. بۇخىل جاسۇسلۇق ھەرىكەتلىرىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن قانداق قىلىش كېرەك؟

(13) ئىلگىرىكىگە ئوخشاش بەزى دۆلەتلەر ئۆز تېررىتورىيىسىدە ئولتۇراقلاشقان شەرقىي تۈركىستانلىقلارنى جۈملىدىن شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى ۋە شەرقىي تۈركىستان داۋاسىغا بولغان ماددىي ۋە مەنىۋى ياردەملەرنى تىزگىنلەپ، ئۆزىنىڭ مىللىي مەنپەئەتى ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرۇشقا ئۇرۇنىشى مۇمكىن. ئەگەر داۋارىمىز قايسى بىر دۆلەتنىڭ تىزگىنى بويىچە ئېلىپ بېرىلسا، ئۇ ھالدا، بۇ داۋا بىتەرەپلىكىنى يوقۇتۇپ، شەرقىي تۈركىستان داۋاسى بولۇشتىن قالىدۇ ۋە باشقىلارنىڭ كونتروللىقىدا ئېلىپ بېرىلىدىغان داۋاغا ئايلىنىپ قالىدۇ. بۇنداق ئەھۋالدا بىز قانداق قىلىشىمىز كېرەك؟

(14) ئەگەر بىرلىك - ئىتتىپاق تەشكىللەنسە، بۇ ئىتتىپاق چوقۇم دۇنيا بويىچە پائالىيەت ئېلىپ بېرىشى كېرەك. بۇخىل پائالىيەتنى ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن ئالدى بىلەن باشقا مەملىكەتلەردە ئىتتىپاقنى تەمسىل ئېتىدىغان پونكىتلەرنىڭ قۇرۇلۇشى ۋە بۇ ئورۇنلارغا چەتئەل تىلىنى مۇكەممەل بىلىدىغان، مەسىلىلەردىن تولۇق خەۋىرى بولغان ۋە دۇنيادىكى ئۆزگىرىشلەرنى ئالاھىدە سېزىپ ئالالايدىغان كىشىلەرنى قويۇشقا توغرى كېلىدۇ. بىزدە بۇنداق تالانتلىق كىشىلەردىن قانچىلىك ئادىمىمىز بار.

(15) دۇنيا بويىچە ئېلىپ بېرىلىدىغان پائالىيەتلەرنىڭ ئىقتىسادىنى قانداق قىلىش كېرەك.

(16) يۇقىرىقى ئىتتىپاقنىڭ ئەلۋەتتە رەھبەرلىك ئورگىنى بولىشى كېرەك. ئۇنداقتا بۇ ئورگاننىڭ رەھبەرلىرىنى كىملەر سايلاپ چىقىدۇ، قانداق سايلاش كېرەك؟ چۈنكى بۈگۈن تۈركىيەدە ئولتۇراقلاشقان شەرقىي تۈركىستانلىقلار تەخمىنەن 25 مىڭ، بۇ 25 مىڭ شەرقىي تۈركىستانلىققا ۋەكىللىك قىلىدىغان تۈركىيەدە 4 تەشكىلات بار. ئۆزبېكىستاندا بولسا 40 مىڭدىن ئارتۇق شەرقىي تۈركىستانلىق ئولتۇراقلاشقان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئۆزبېكىستاندا پەقەت بىرلا تەشكىلاتى بار. ئەگەر چەتئەللەردە نۆۋەتتە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان تەشكىلاتلارنىڭ باشلىقلىرى ئۆز ئىشتىراكلىرى بويىچە ۋەكىللەرنى سايلاپ چىقسا، ئۇ ھالدا 25 مىڭ شەرقىي تۈركىستانلىق 4 ئاۋازغا، 40 مىڭدىن ئارتۇق شەرقىي تۈركىستانلىق بىر ئاۋازغا ئىگە بولىدۇ. شۇنداقلا بۇ ۋەكىللەر ھەم سايلام شەرتلىرىگە ھەم قانۇنىي ھوقۇققا ئۇيغۇن كەلمەيدۇ ۋە ئۇلارنى پۈتۈن شەرقىي تۈركىستانلىق مۇھاجىرلىرى ئېتىراپ قىلمايدۇ. شۇڭا، بۇ ئىتتىپاقنى قانۇنىي ئورۇنغا ئىگە قىلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنى شەرقىي تۈركىستانلىق مۇھاجىرلار ئولتۇراقلاشقان مەملىكەتلەردىكى نوپۇس سانىغا ئاساسەن سايلاپ چىقىش كېرەك. بۇنى قىلىشقا بولامدۇ؟ بولمىسا قانداق قىلىش كېرەك.

(17) چەتئەللەردە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان نۆۋەتتىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرى شۇ دۆلەتلەرنىڭ «جەمئىيەتلەر قانۇنى» غا ئاساسەن قۇرۇلغان. مەسىلەن گېرمانىيىدىكى «ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى»، تۈركىيەدىكى مەلۇم بىر تەشكىلات بىلەن بىرلىشىپ ئىتتىپاق تەشكىل قىلىش ئۈچۈن تۈركىيە ھۆكۈمىتىنىڭ گېرمانىيىدىكى جەمئىيەتلىرىنى رەسمىي ئېتىراپ قىلىشى كېرەك. شۇنداقلا بۇ جەمئىيەتلەرنىڭ تۈركىيە «جەمئىيەتلەر قانۇنى» غا ئۇيغۇن قۇرۇلغان تەشكىلات ئىكەنلىكى ۋە تەشكىلات قۇرغۇچىلار بىلەن ئۇنىڭ ئەزالىرىنىڭ تۈركىيە گىراجدانى ئىكەنلىكى ئىسپاتلىنىشى كېرەك. ھالبۇكى، «ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى» نى قۇرغۇچىلىرى بىلەن ئەزالىرىنىڭ كۆپى چەتئەل گىراجدانى ئىدۇر. بۇ ئەھۋال باشقا دۆلەتلەردىكى شەرقىي تۈركىستان جەمئىيەتلىرى ئۈچۈنمۇ كۈچكە ئىگە بولىدۇ. بۇ شەرتلەر ئاستىدا بىز ئارزۇ قىلغان «ئىتتىپاق» نى قانداق ئەمەلگە ئاشۇرۇش مۇمكىن.

دېمەك، بىز ئارزۇ قىلغان ئىتتىپاقنى قۇرۇشتا ئالدى بىلەن قىلىشقا تېگىشلىك بولغان ئىش، ئىتتىپاقنىڭ ۋەكىللىرىنى شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئولتۇراقلاشقان مەملىكەتلەردە ئىگىللىگەن نوپۇس سانىغا ئاساسەن سايلاپ چىقىشتىن ئىبارەت. بۇ ۋەكىللەر خەلقئارا ھوقۇق تەلەپلىرى بويىچە بىر يەرگە كېلىپ، كۈندىلىك ئىش تەرتىپلىرىنى بەلگىلەپ، يۇقىرىدا كۆرسىتىلگەن ۋە مۇھىم دەپ قارالغان باشقا مەسىلىلەرنى مادەمۇ - مادا كۆزدىن كەچۈرۈپ، بىر لايىھە تۈزۈپ چىقىشى، بۇ لايىھە ئارقىلىق ئىتتىپاقنىڭ نىزامنامىسىنى تەييارلىشى ۋە ئاخىردا چەتئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ قۇرۇلتاي ئېچىشىغا شارائىت يارىتىشى لازىم.

ئەپسۇسكى، بەزى كىشىلەر زۆرۈر بولغان تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىش ئىشلىرىنى ۋە يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكەن قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار ئورنىغا «شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى» نى ئۆز ئالدىغا قۇرغان بولدى. ئۇلار بۇنداق قىلىش بىلەن 1992 - يىلى سادىر قىلىنغان خاتالىقنى يەنە قايتا تەكرارلاپ، دۈشمەننى ئويغىتىپ، ئىتتىپاقنىڭ قۇرۇلۇشىنى تېخىمۇ قىيىنلاشتۇرماقتا.

داۋامى 6 - بەتتە

بىزنىڭ سۆيگۈ - مۇھەببىتىمىز...

بېشى 1-بەتتە

تان ئىسلام جۇمھۇرىيىتىنى ۋە 11 يىلدىن كېيىن (1944 - يىل 11 - ئاينىڭ 12 - كۈنى) شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنى قۇردى .

شەرقىي تۈركىستان خەلقى قۇرغان بۇ دۆلەت ، تارىخ بېتىدە شەرقىي تۈركىستان خىتاي تېررىتورىيىسىنىڭ بىر قىسمى ئەمەسلىكىنى بەلكى ، ئەزەلدىن مۇستەقىل بىر دۆلەت زېمىنى ئىكەنلىكىنى يېزىپ قالدۇردى .

دەرۋەقە ، بىز ئېلىپ بېرىۋاتقان مۇستەقىللىق كۈرىشىمىز - ئەجداتلىرىمىز ئۈچۈن ، ئۆزىمىز ئۈچۈن ، كەلگۈسى ئەۋلادلىرىمىز ئۈچۈن بىزگە ئامانەت قىلىنغان ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان دۆلىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش كۈرىشىدىن ئىبارەت . بىزنىڭ ۋەتەن ، مىللەتكە بولغان سۆيگۈ - مۇھەببىتىمىز - ۋەتىنىمىزنى بېسىۋالغان ، ۋەتىنىمىزنىڭ بايلىقلىرىنى بۇلاڭ - تالاڭ قىلىۋاتقان ، مىللىي غۇرۇرىمىزنى ئاياغ ئاستى قىلغان ، مىللىي مەۋجۇتلۇقىمىزنى يوق قىلىش ئۈچۈن بىر كۈنمۇ توختىماي فاشىستلىق قىلىۋاتقان ، ۋەتەنپەرۋەر زىيالىيلىرىمىزنى ، ۋەتەنپەرۋەر دىنىي زاتلىرىمىزنى ، ۋەتەنپەرۋەر ئەۋلادلىرىمىزنى ۋە بىگۇناھ ياشلىرىمىزنى ئۆلتۈرۈۋاتقان كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ ، ئۇلارنى مۇبارەك ۋەتىنىمىزدىن قوغلاپ چىقىرىش بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. شۇڭا ، بۈگۈنكى ۋەزىيەت ئاستىدا ، ھاياتىمىز ، ۋاقتىمىز ، بىلىمىمىز ، جېنىمىز ، مېلىمىز بىلەن بۇ كۈرەشكە تۆھپە قوشۇشنىڭ نەقەدەر زۆرۈرلىكىنى تونۇپ يېتىشىمىز كېرەك . بۇنىڭ ئۈچۈن تېخىمۇ كۆپ مۇجاھىدلىرىمىز ئۆز مەجبۇرىيىتىگە ئەمەل قىلىپ ، ئۆزىگە ئىشىنىپ ، مىللىتىمىزنى ئۆز ئىشىغا ئۆزى خوجا بولغان مۇستەقىل مىللەتلەر قاتارىدا ئورۇن ئالدۇرۇش ئۈچۈن خىزمەت كۆرسىتىشى كېرەك .

ئەزىز ۋەتەنداشلار ، بىزنىڭ نۇرغۇن ئادەملىرىمىز ۋەتىنىنىڭ مۇستەقىللىقى ، مىللىتىنىڭ ئازادلىقى يولىدا شېھىت بولۇۋاتىدۇ ، بىزمۇ بىر كۈنى ئۆلۈپ كېتىمىز . ئەمما بۇ يولدىن ھېچكىم قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ . شۇنداق ئىكەن ، بىز كۈن بويىغا ئىگىراپ يۈرۈپ ، ئۆز جېنىمىزنىڭ كويىدىلا بولماق ، بىز خۇدانىڭ دەرگاھىغا نېمىمىز بىلەن بارىمىز ؟ بىز ھاياتىمىزنى قەدىرلىشىمىز ، ئۆمرىمىزنى بىھۇدە ئۆتكۈزۈۋەتمەسلىكىمىز لازىم . شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ تارىخىنى ئەسلەپ كۆرسەك بىزنىڭ ئەجدادلىرىمىز ھەرقايسى جەھەتلەردە مىللىتىمىزنىڭ تەرەققىياتى ۋە ئىلگىرىلىشى ئۈچۈن تۆھپە قوشقان . ھازىرقى كۈندە ، شەرقىي تۈركىستان خەلقى ۋەتەننىڭ مۇستەقىللىقىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشتە ھەرقانداق ئىشلارنى قىلالايدۇ . چۈنكى ، بىزنىڭ سۆيگۈ - مۇھەببىتىمىز جاسارىتىمىزنى ئاشۇرۇپ ، روھىمىزنى ئۇرغۇتۇپ ، مۇستەقىللىققا بولغان ئىشەنچىمىزگە ھەر ۋاقىت مەدەت بېرىدۇ. بۇنىڭدىن كېيىن ، بىز 25 مىليوندىن ئارتۇق مۇسۇلمان تۈرك خەلقىنىڭ ۋەتەننى سۆيۈش دېگەن شانلىق ئەنئەنىسىنى تېخىمۇ جارى قىلدۇرۇپ ، مۇستەقىللىقنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت كۈرەش يولىدا تېخىمۇ كۆپ تۆھپىلەرنى يارىتىشىمىز لازىم .

بىز شەرقىي تۈركىستان خەلقى ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننى ئۆز نامى بىلەن قىزغىن سۆيىمىز ، ۋەتىنىمىزنىڭ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە مۇستەقىل بولۇشىنى ھەر ۋاقىت ئويلايمىز . مىللىتىمىزنىڭ دۇنيادىكى مىللەتلەر قاتارىدا قەد كۆتۈرۈشى ئۈچۈن كۈرەش قىلىمىز . بىز بۇ ئارزۇيىمىزغا چوقۇم يېتىمىز . بىزنىڭ ۋەتەنگە بولغان ئەنە شۇنداق سۆيگۈ - مۇھەببىتىمىز بولغانلىقى ئۈچۈن ئۆزىمىزنىڭ كىم ئىكەنلىكىمىزنى ساقلاپ كېلىۋاتىمىز ۋە مەڭگۈ ساقلاپ قالىمىز !

ئەركىن ئالپ تېكىن بىلەن ۋېي جىڭ شېڭ كۆرۈشتى

بېشى 1-بەتتە

كۆپ پارتىيىلىك دېموكراتىك تۈزۈمنى قولغا كەلتۈرۈشىمىز ۋە ئاندىن كېيىن ، مۇستەقىللىقنى قولغا كەلتۈرۈشىمىز لازىم . بۇ توغرىسىدا دالاي لاما بىلەن كۆرۈشتۈم . ئۇ مېنىڭ بۇ پىكرىمنى قوللىدى » .

ۋېي جىڭ شېڭ ئوتتۇرىغا قويغان يۇقىرىقى پىكىرگە قارىتا ئەركىن ئالپ تېكىن مۇنداق دېدى : « دالاي لاما تىبەت خەلقىنىڭ دىنىي ۋە سىياسىي لىدەرى ، تىبەت خەلقى دالاي لامانىڭ سۆزىنى شەرتسىز قوبۇل قىلىدۇ . لېكىن ، بىزدە دالاي لامادەك بىر لىدەر يوق ، چەتئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلار ، ۋەتەن خەلقىنىڭ ناھايىتى ئاز بىر قىسمىنى تەشكىل قىلىدۇ . ۋەتىنىمىزدىكى خەلقنىڭ بىردىن - بىر ئارزۇسى مۇستەقىللىق . شۇڭا ، ئازچىلىقنى تەشكىل قىلغان چەتئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلار ، كۆپچىلىكنى تەشكىل قىلغان ۋەتەن خەلقىنىڭ ئارزۇسىغا خىلاپ كېلىدىغان ھەرقانداق تەكلىپنى قوبۇل قىلالمايدۇ ، ئۇنى قوبۇل قىلسا كۆپچىلىككە خىيانەت قىلغان بولىدۇ . بۇ سەۋەبتىن ، سىزنىڭ يۇقىرىدا ئوتتۇرىغا قويغان تەكلىپ پىكرىڭىزنى ، چەتئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلار قوبۇل قىلالمايدۇ . لېكىن ، ئۇلار ۋەتەن خەلقىنىڭ مۇستەقىللىق ئارزۇسى بويىچە بىز بىلەن ئىش ئېلىپ بېرىشنى خالىغان ھەرقانداق شەخس ، گۇرۇھلار بىلەن بىرلىشەلەيدۇ » .

ئەركىن ئالپ تېكىن ئاخىرىدا مۇنداق دېدى : « سىز ئېيتقان كۆپ پارتىيىلىك دېموكراتىك تۈزۈم ، باراۋەرلىك ، كىشىلىك ھوقۇق ۋە ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش قاتارلىق مەسىلىلەرگە چېتىلىدۇ ، شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەشنى مۇستەقىللىقنىڭ بىر تەرىپى دەپ قارايدۇ . ئەگەر سىز ھەقىقەتەن بىر دېموكراتچى بولسىڭىز ، ئۇ ھالدا شۇ پرىنسىپلارغا ھۆرمەت قىلىشىڭىز كېرەك . ئۇنىڭغا ھۆرمەت قىلمىسىڭىز ، سىزگە ھېچكىم ئىشەنمەيدۇ » .

ئىزاھات : ۋېي جىڭ شېڭ كۆپ پارتىيىلىك دېموكراتىيە تۈزۈمىنى خىتايدا يولغا قويۇش پىكرىنى دېڭ شياۋپىڭ ئوتتۇرىغا قويغان « 4 ئاساسىي پرىنسىپ » قا كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلغان . ئۇ بۇ كۆز قارىشىنى ئاشكارە ئوتتۇرىغا قويغانلىقى ئۈچۈن 1979 - يىلى قولغا ئېلىنىپ 17 يىل ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش لاگېرىدا تۇتقۇن قىلىندى . كېيىن ، ئامېرىكا باشقانى بىل كىلىنتوننىڭ ۋاستىچىلىكى بىلەن قويۇپ بېرىلگەن ، ھەمدە خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ رۇخسىتى بىلەن ئامېرىكىغا سىغىنىدۇ .

ئىستانبۇلدا مەرھۇم ئەيسا يۈسۈپ ئالپ تېكىننى خاتىرلەش مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلدى

بېشى 1-بەتتە

لارنى بىلدۈردى ، مەرھۇم ئەيسا يۈسۈپ ئالپ تېكىن روس ۋە خىتاي كوممۇنىستلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە ئېلىپ بارغان قانلىق ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى ھېچنىمىدىن قورقماي ، خەلقئارادا شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ۋەتەن سۆيەرلىكى بىلەن كوممۇنىزمغا قارشى كۆرەش قىلىش ئىرادىسىنى نامايەن قىلغان . ئۇ مىللىتىنىڭ ئازادلىقى ، ۋەتىنىنىڭ مۇستەقىللىقى ئۈچۈن ئاخىرقى نەپىسىگىچە كۆرەش قىلغان ئۇلۇغ ئۇستازىمىز ، ئۇلۇغ ۋەتەنپەرۋەر ، مىللەتپەرۋەر رەھبىرىمىز ؛ ئۇتولمۇغا يىلىمك . ئىرادىلىك ۋە جاسارەتلىك ئۇلۇغ مۇجاھىد ئىدى ؛ بىز ئۇنى خاتىرلەۋاتقان بۈگۈنكى كۈندە ئۇنىڭ لايىق ئىزباسارلىرىدىن بولۇش ئۈچۈن ھەممىمىز ئۇنىڭ مۇقەددەس ۋەتەن تۇپرىقىنى كوممۇنىست خىتاينىڭ قانلىق تاپىنى ئاستىدىن ئازاد قىلىش دېگەن ئېتىقاد - ئىرادىسىدە باشتىن - ئاخىرغىچە چىڭ تۇرۇپ ، بارلىقىمىز بىلەن مۇستەقىللىق كۆرىشىمىزنى ئاخىرغىچە ئېلىپ بېرىشىمىز كېرەك .

بىز ئىشىنىمىزكى ، ئۇنىڭ كۆرەشچان روھى ، ئۇلۇغۋار ئارزۇ - ئىستىكى بىزنىڭ كوممۇنىست خىتايغا قارشى تۇرۇپ ، ۋەتەننى ئازاد قىلىش كۆرىشىمىزگە داۋاملىق ئىلھام بېرىدۇ .

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

تەھرىر ئىلاۋىسى: ئەركىن ئالپ تېكىن ئۆزىنى دادىسى ئەيسا يۈسۈپ ئالپ تېكىننىڭ «بىر شەرقىي تۈركىستانلىق بولۇش بىلەن شەرقىي تۈركىستان داۋاسىغا، بىر تۈرك بولۇش بىلەن تۈركلۈك داۋاسىغا، بىر مۇسۇلمان بولۇش بىلەن ئىسلام داۋاسىغا ۋە بىر ئىنسان بولۇش بىلەن ئىنسانلىق داۋاسىغا خىزمەت قىلىشىڭ كېرەك» دېگەن تەلىماتى بويىچە يېتىشتۈرۈپ، 1976-يىلىدىن بۇيان غەرب ئەللىرىدە شەرقىي تۈركىستان، تۈركلۈك، ئىسلام ۋە ئىنسانلىق داۋاسى ئۈچۈن بارلىقى بىلەن خىزمەت قىلىپ كەلمەكتە.

ئەركىن ئالپ تېكىن تېخىمۇ ئۈنۈملۈك پائالىيەت ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن 1985-يىلى ئوخشاش تەقدىرگە مۇپتىلا بولغان تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرىنىڭ ۋەكىللىرى بىلەن بىرلىكتە «شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان ئىتتىپاقى»، ۋە 1991-يىلى ياۋروپا ئەللىرىدە تۇرۇۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىق يۇرتداشلار بىلەن بىرگە «ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى»، ھەمدە شۇ يىلى «ب. د. ت دا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى»نىڭ قۇرغۇچىلىرىدىن بىرى بولدى. ھازىر ئۇ يەنە 6 خەلقئارا تەشكىلاتنىڭ پەخرى باشلىقى ۋە مەسلىھەتچىسى.

ئەركىن ئالپ تېكىن خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ ھەر تۈرلۈك يوللار بىلەن قارشى تۇرۇشىغا پىسەن قىلماستىن «ب. د. ت» نىڭ كىشىلىك ھوقۇق كومىتېتى تەرتىپلىگەن يىغىنلاردا شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ھەمدە شەرقىي تۈركىستاننىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى ۋە بۈگۈنكى سىياسىي ئەھۋالى توغرىسىدا مەلۇمات بەردى. ئۇنىڭ بەرگەن مەلۇماتلىرى غەرب مەتبۇئاتلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىگە بولغان قىزىقىشىنى ناھايىتى كۈچلۈك ئاشۇردى. بولۇپمۇ 1997-يىل 1-يانۋاردىن ئېتىبارەن غەرب مەتبۇئاتلىرىدا شەرقىي تۈركىستان ھەققىدە 300 تىن ئارتۇق ماقالە ئېلان قىلىندى. ئۇلار، «ئەركىن ئالپ تېكىن شەرقىي تۈركىستان توغرىسىدا توغرى، ئەمەلىي، پاكىتلىق ۋە ھەقىقىي خەۋەرلەرنى يەتكۈزىدىغان خەۋەر مەنبەسى» دەپ قارىماقتا. بۇ ئەلۋەتتە ئەركىن ئالپ تېكىننىڭ ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان غەرب ئەللىرىدە ئېلىپ بارغان مۇجادىلىسىنىڭ نەتىجىسى. تۆۋەندە بۇ توغرىسىدا ئىسمى جىسمىغا لايىق بەزى غەرب مەتبۇئاتلىرىدا ئېلان قىلىنغان ماقالىلاردىن بىر قىسمىنى دىققىتىڭلارغا سۇنىدۇق:

شەرقىي تۈركىستان داۋاسى چەت ئەل مەتبۇئاتلىرىدا

ئەنگلىيەدە چىقىدىغان «گۇئاردىيان» گېزىتى ئېلان قىلغان «مۇسۇلمانلارنىڭ قوزغىلىشى خىتاينى تەۋرىتىۋەتتى» دېگەن ماقالىسىدا مۇنداق دەيدۇ، «شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئەركىن ئالپ تېكىننىڭ دادىسى ئەيسا يۈسۈپ ئالپ تېكىننى ئۆزىنىڭ بىر مىللىي كۆرەشچىسى، دەپ تونىماقتا. ماقالىدا ئەركىن ئالپ تېكىننىڭ سۆزىدىن مىسال ئېلىپ مۇنداق دەيدۇ، «ئەركىن ئالپ تېكىن (ئەگەر كوممۇنىست خىتاي شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئىنسانچە ياشاش ئارزۇسىغا قارشى يوقۇتۇشنى داۋام قىلسا، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭمۇ ئۇنىڭغا قارشى كۈرىشى ھەسسىلەپ ئارتىپ بارىدۇ) دېدى. ئۇ يەنە مۇنداق دېدى، (كوممۇنىست خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە قارىتا يۈرگۈزىۋاتقان ئىنسان ھەقلىرى تاجاۋۇزچىلىقى شەرقىي تۈركىستان ۋەزىيىتىنى ھەر ۋاقىت پارتلاش ئالدىدا تۇرغان بومبا ھالىتىگە كەلتۈردى). ئۇ چېچەن خەلقىنى مىسال ئېلىپ مۇنداق دېدى، (ئالقانچىلىك يەرنىڭ ئىگىسى بولغان چېچەن خەلقى دۇنيانىڭ ئىككىنچى كۈچلۈك دۆلىتىنى قانداق تىز پۈكتۈرگەن بولسا، شەرقىي تۈركىستان خەلقىمۇ خىتاينى شۇنداق تىز پۈكتۈرەلەيدۇ)».

ماقالىنىڭ ئاخىرىدا، ئەركىن ئالپ تېكىننىڭ كوممۇنىست خىتايغا قارشى بەرگەن باياناتىنى مۇنداق بايان قىلىدۇ، «كوممۇنىست خىتاي شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ھەققانىي ئارزۇ - ئىستەكلىرىگە قارامىلىق يولى بىلەن بىر تەرەپ قىلىشنى توختىتىپ، مەسىلىنى دىئالوگ يولى بىلەن ھەل قىلىش ئۈچۈن تىرىشىشى كېرەك».

گېرمانىيىنىڭ فرانكفۇرت شەھىرىدە چىقىدىغان «رۇندشاۋ» گېزىتى ئېلان قىلغان، «رۇس ۋە خىتايغا قارشى قوزغىلاڭ» دېگەن ماۋزۇلۇق ماقالىسىدا، ئەركىن ئالپ تېكىن توغرىسىدا توختىلىپ مۇنداق دەيدۇ، «ئەركىن ئالپ تېكىن 1995-يىل ئىستانبۇلدا ۋاپات بولغان ئەيسا يۈسۈپ ئالپ تېكىننىڭ ئوغلى. ئەيسا يۈسۈپ ئالپ تېكىن شەرقىي تۈركىستانلىقلار تەرىپىدىن بىر داھىي دەپ تونۇلغان ئىدى».

ماقالىدا يەنە مۇنداق دەيدۇ، «ئەركىن ئالپ تېكىننىڭ ھاياتى دالاي لامانىڭ ھاياتىغا ئوخشاپ كېتىدۇ. ئەركىن ئالپ تېكىن 1936-يىلى شەرقىي تۈركىستاندا تۇغۇلۇپ، 1949-يىلى دادىسى بىلەن كەشمىرگە سىغىنىدۇ. ئۇ باشلانغۇچ مەكتەپنى شەرقىي تۈركىستاندا، ئوتتۇرا مەكتەپنى ھىندىستاندا، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى تۈركىيىدە ۋە ئالىي بىلىم ئېلىشنى ئامېرىكىدا تاماملايدۇ».

ماقالىدا يەنە مۇنداق دەيدۇ، «ئەركىن ئالپ تېكىن 1970-يىلى گېرمانىيىدىكى مەركىزى مىيونخېندا (ياۋروپا ۋە ئەركىنلىك رادىيو ئىستانسىسى) غا ئىشقا كىرگەندى ۋە شۇ كۈندىن ئېتىبارەن شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى غەرب جامائەتچىلىكىگە بىۋاسىتە ئاڭلىتىش ئۈچۈن ئاكتىپ پائالىيەت ئېلىپ باردى. ئۇنىڭ كۆرسەتكەن بۇ جەھەتتىكى خىزمەتلىرىنىڭ نەتىجىسىدە نۇرغۇن غەرب مەملىكەتلىرى ئەركىن ئالپ تېكىننى، «ئۇيغۇرلارنىڭ ئاۋازى» دەپ تەرىپلىمەكتە.

گوللاندىيىنىڭ «ن.ر.ك خاندىلبلاد» گېزىتى ئەركىن ئالپ تېكىننىڭ پۈتۈن چۈشكەن بىر پارچە رەسىمى بىلەن ئېلان قىلغان، «ئۇيغۇرلار مۇستەقىللىق ئۈچۈن كۈرەش قىلماقتا» دېگەن ماقالىسىدا مۇنداق دەيدۇ، «شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرىنىڭ تەقدىرى ئوخشاش بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇلار ئىنتايىن زىچ ھەمكارلىق ئورناتقان. ئەركىن ئالپ تېكىن ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان غەرب ئەللىرىدە شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى قوللاشقا ھىمايىچىلار توپلاش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىپ، بۈگۈن ئۇ بۇ تىرىشچانلىقلىرىنىڭ مېۋىسىنى كۆرۈشكە باشلىدى».

ماقالىنىڭ ئاخىرىدا مۇنداق دەيدۇ، «ئەركىن ئالپ تېكىن يالغۇز شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ھوقۇقىنى قوغداش ئۈچۈنلا كۈرەش قىلىشنى بولغا قويۇپ قالماي، يەنە ئۆزىنىڭ ھەق - ھوقۇقلىرىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن كۈرەش قىلىۋاتقان مىللەتلەرگىمۇ تولىدىن كېلىشىچە ياردەم قىلىش جەريانىدا، دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ يۇقىرى باھاسىغا ئېرىشتى».

ئامېرىكىنىڭ مەشھۇر گېزىتى، «ۋاشىنگتون پوچتالىيون» ئېلان قىلغان «خىتاينىڭ غەربىدىكى قالايمىقانچىلىقلار» دېگەن ماقالىسىدا ئەركىن ئالپ تېكىن توغرىسىدا توختىلىپ مۇنداق دەيدۇ: «بۇ يىل 58 ياشقا كىرگەن ئەركىن ئالپ تېكىن، بەلكىم چەت ئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالىتەن سۆز قىلالايدىغان بىردىن - بىر كىشى بولىشى مۇمكىن. ئۇ گېرمانىيىدە ئولتۇراقلاشقان بولۇپ، ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى دۇنيا جامائەتچىلىكىگە ئاڭلىتىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىپ كەلمەكتە. ئۇنىڭ دالاي لاما بىلەن ناھايىتى يېقىنلىقى بار. دالاي لامانىڭ تىبەت خەلقى ئۈچۈن خەلقئارادا قىلغان ئىشلىرىنى ئۈمۇ قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ دىققىتىنى شەرقىي تۈركىستان داۋاسىغا قارىتىشقا تىرىشچانلىق كۆرسەتمەكتە». ماقالىدا ئەركىن ئالپ تېكىننىڭ خىتايلار بىلەن بولغان سۆھبەتكە تۇتقان پوزىتسىيىسىنى مۇنداق كۆرسىتىدۇ، «شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ خىتايلار بىلەن ئېلىپ بارىدىغان سۆھبىتىنىڭ تۈپ مەسىلىسى مۇستەقىللىق بولىدۇ. ئۇلار (ئاپتونومىيە) مەسىلىسى بويىچە خىتايلار بىلەن بىر ئۈستەلدە سۆھبەتكە ئولتۇرمايدۇ. چۈنكى، ھازىرنىڭ ئۆزىدە شەرقىي تۈركىستان ئاپتونومىيىگە مەنسۇپتۇر».

ئاۋستىرالىيىنىڭ «لى خوما نىتى» گېزىتىنىڭ مۇخبىرى ئەركىن ئالپ تېكىن بىلەن ئۆتكۈزگەن سۆھبەت خاتىرىسىنى، «ئەركىن ئالپ تېكىن - شەرقىي تۈركىستان مۇستەقىللىق تەلەپ قىلىدۇ» دېگەن ماۋزۇدا ماقالە يېزىپ ئېلان قىلغان. ماقالىدا مۇنداق دەيدۇ، «ئەركىن ئالپ تېكىن، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مۇستەقىللىق كۈرىشى ھېچقاچان توختىغان ئەمەس. بۈگۈن ئۇلار تارىخ سەھنىسىدىن يوق بولۇش ياكى قەھرىمانلارچە كۈرەش قىلىپ ئۆلۈپ تۈگەشتىن ئىبارەت خەتەر ئاستىدىمۇ مۇستەقىللىق كۈرىشىنى داۋام قىلماقتا»، دېدى.

ماقالىدا، خىتاي كوممۇنىستلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى غەرب ئەللىرىنىڭ ياردىمىدىن مەھرۇم قالدۇرۇش ئۈچۈن ئۇلارنى «تېررورچىلار»، «فۇنداممېنتالىست» ۋە «ئىسلام مىلىتانى» دەپ تەشۋىق قىلىۋاتقانلىقىغا قارىتا ئەركىن ئالپ تېكىننىڭ بەرگەن جاۋابىنى مۇنداق بايان قىلىدۇ، «ئوتتۇرا ئاسىيادا ئۇلۇغ مەدەنىيەت يارىتقان ئۇيغۇرلارنىڭ كۈرىشى ھەرگىزمۇ (تېررورلۇق)، (فۇنداممېنتالىست) ياكى (ئىسلام مىلىتانى) يەنى ئىسلام قارىشىنى تىكلەش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىۋاتقان كۈرەش ئەمەس. ئۇلارنىڭ كۈرىشى ئۆزىنىڭ تارىختىن ئۆچۈرۈلۈپ كەتمەسلىكىنى قوغداش، ئىنسانچە ۋە ئەركىن ياشاش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىۋاتقان كۈرەشتۇر».

ئامېرىكىدا چىقىدىغان مەشھۇر ژورنال، «تايم (ۋاقىت)» ژورنىلى ئېلان قىلغان، «شەرقىي تۈركىستاندا يۈز بېرىۋاتقان كۆڭۈلسىز ۋەقەلەرنىڭ سانى بارغانسىرى كۆپەيمەكتە» دېگەن ماقالىسىدا مۇن-

داۋامى 6-بەتتە

شياڭگاڭ ئۈمىدسىزلىك ئىچىدە

سۈرەتلىك خەۋەر

سۈرەتلىك خەۋەر: كوممۇنىست خىتاي دۆلەت بايرىقىنىڭ بۇلتۇر 1 - ئىيۇل شياڭگاڭدا قادىلىشىنى ئۆزلىرى ئۈچۈن «تارىخىي كۈن» دەپ ھېسابلىغان ئىدى. لېكىن، بىر يىلغا يەتمىگەن بۇ تارىخىي كۈن شياڭگاڭ ئۈچۈن دېموكراتىيە - ئەركىنلىكنىڭ تەقدىرىنى قىسقارتىپ، كەلگۈسىدىن ئۈمىدسىزلىك ئېلىپ كېلىشكە باشلىدى. خەلقنىڭ ھاياتى تەھدىت ئىچىدە قېلىپ، كۆزياشلىرى بىلەن ھۆكۈمەتكە قارشى نامايىش قىلدى. بولۇپمۇ يېقىندىن بۇيان شياڭگاڭدىكى دېموكراتىيەچىلەرى ھەر كۈنى دېگۈدەك تۇرلۇك شەكىلدىكى نامايىشلارنى ئېلىپ بېرىپ كوممۇنىست رېجىمىغا، شۇنداقلا 1989 - يىل «4 - ئىيۇن تيەنئەنمېن مەيدانىدا ئېلىپ بېرىلغان قانلىق قىرغىنچىلىققا قارشى تۇردى. تۆۋەندە بۇ كۆرۈنۈشلەردىن بىر قىسمىنى دىققىتىڭلارغا سۇندۇق.

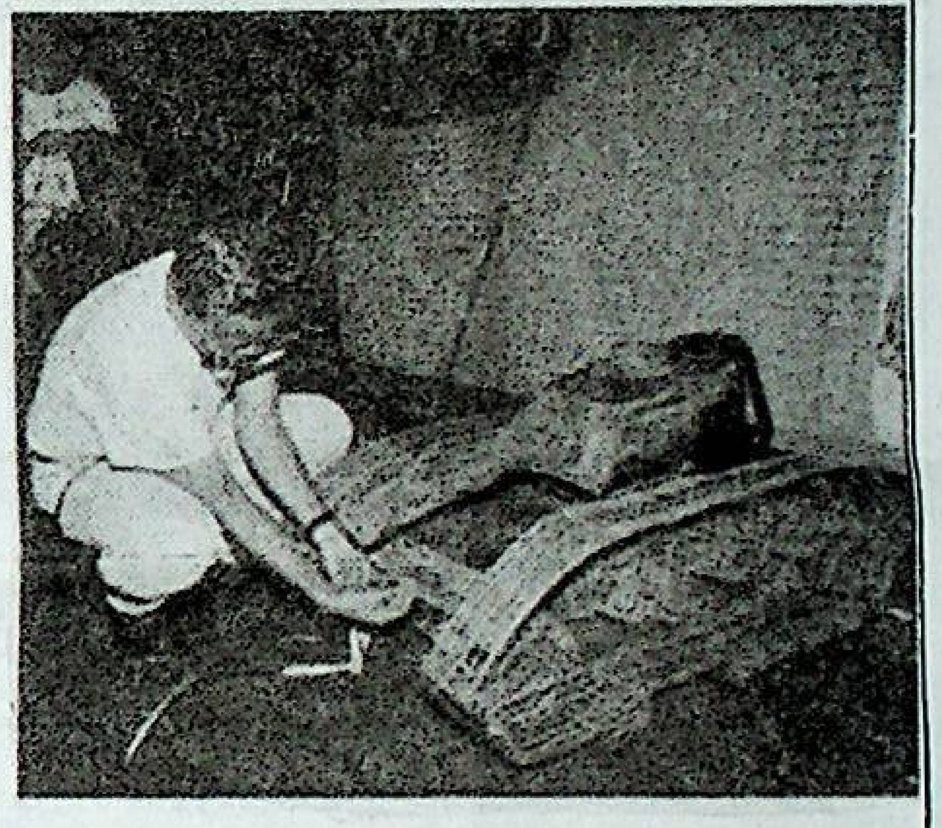

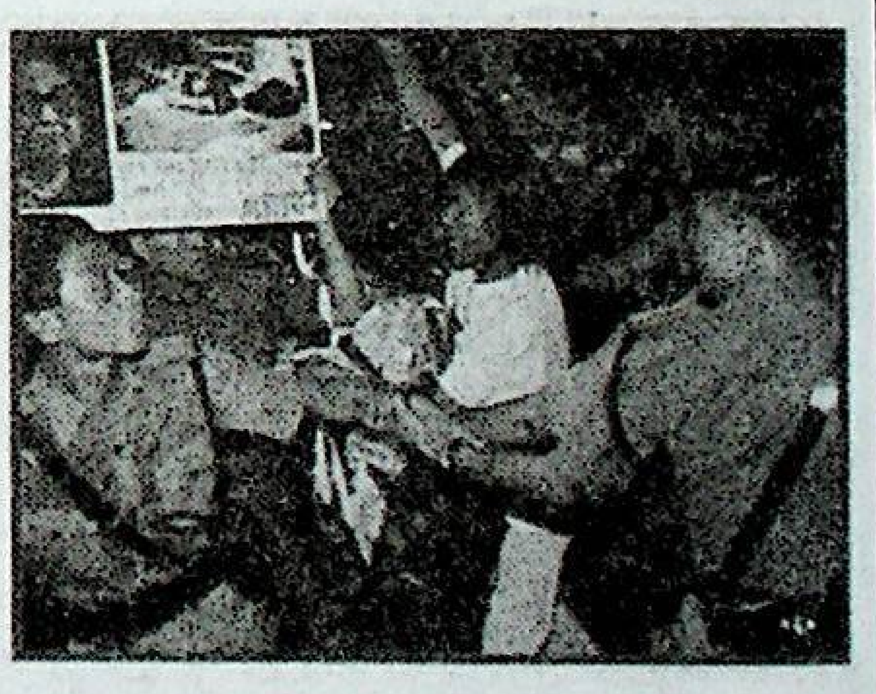

«بىز بايرىقىمىزنى مەڭگۈ سۆيىمىز»

تەيۋەندە چىقىدىغان «جۇڭگيا ۋاقىت گېزىتى»نىڭ سۈرەتلىك خەۋىرى: كوممۇنىست خىتاينىڭ «بىر دۆلەت ئىككى خىل تۈزۈم» ئىبارىسىنى تەيۋەنگە قارىتا ئۇيغۇنلاشتۇرماقچى بولىۋاتقان پىلانىغا قارشى تەيۋەن ئۆسمۈر - بالىلىرى توپلىنىپ نامايىش قىلدى. ئۇلار قولىغا تەيۋەننىڭ دۆلەت بايرىقىنى كۆتىرىپ، «بىزنىڭ بايرىقىمىز مەڭگۈ تېنىمىز ئىچىدە جەۋلان قىلىدۇ»، «بىز بايرىقىمىزنى مەڭگۈ سۆيىمىز» دەپ شوئارلار توۋلىدى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

شەرقىي تۈركىستاندا ۋاسىچەت ئەلمەتبۇئاتلىرىدا

بېشى 4-بەتتە

داق دەيدۇ، «ئەركىن ئالپ تېكىننىڭ قارىشىچە، شەرقىي تۈركىستاندا يۈز بېرىۋاتقان كۆڭۈلسىزلىك ۋەقەلەرنىڭ سانىنىڭ ئېشىپ بېرىشىغا ئەگىشىپ، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ كوممۇنىست خىتايغا قارشى كۈرىشىمۇ تېخىمۇ كۈچىيىپ بارماقتا. ئەگەر بۇ كۈرەشنىڭ نەتىجىسىدە شەرقىي تۈركىستاندا كەڭ كۆلەملىك قوراللىق قوزغىلاڭ پارتلايدىكەن، بۇ قوزغىلاڭ تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىستان ۋە ئوتتۇرا ئاسىيادىكى بەزى جۇمھۇرىيەتلەرگىمۇ كېڭىيىپ كېتىشى مۇمكىن».

ئامېرىكىدا چىقىدىغان «بالتىمور سۇن» گېزىتىنىڭ مۇخبىرى ئەركىن ئالپ تېكىن بىلەن بولغان بىر قېتىملىق سۆھبەتنى «ئەركىنلىك شىرەسى» دېگەن تېمىدا ماقالە يېزىپ ئېلان قىلغان. ماقالىدا، ئەركىن ئالپ تېكىندىن ئالغان مەلۇماتلار بويىچە شەرقىي تۈركىستاننىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى ۋە بۈگۈنكى ئەھۋالى توغرىسىدا توختالغاندىن كېيىن مۇنداق دەيدۇ، «ئىنتايىن كۆپ كىشىلەرنىڭ كۆڭلىگە مايىل بولغان ئەركىن ئالپ تېكىن پەۋقۇلئاددە ئىنگلىزچە بىلەن سۇئاللىرىمىزغا جاۋاب بەردى. ئۇ ئىنگلىزچىدىن باشقا نېمىسچە، تۈركچە ۋە ئازراق ئوردۇچە بىلىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئۆتكۈزگەن 3 سائەتلىك سۆھبىتىمىزدىن كېيىن، مەندىكى مۇنداق تەسىرات قالدى، (ئەركىن ئالپ تېكىن خەلقئارا ۋەزىيەتنى ئىنتايىن ياخشى كۆزىتەلەيدىغان، ھەددىدىن ئارتۇق ئاغۇ ۋە مۇبالىغە قىلىدىغان پىتىشلەردىن ئۆزىنى يىراق تۇتىدىغان ياخشى بىر دۆلەت خادىمى، ياخشى بىر دىپلومات ۋە پۇخراچە كىيىم كىيگەن ھەقىقىي بىر ئىنقىلابچى. ئۇنىڭ سۆزلىرىنىڭ ئىشەندۈرۈش كۈچى ئادەمنى ھامان ئۆزىگە جەلپ قىلىۋالىدۇ)». ماقالىنىڭ ئاخىرىدا مۇنداق دەيدۇ، «ئەركىن ئالپ تېكىن شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مۇستەقىللىقنى چوقۇم قولغا كەلتۈرىدىغانلىقىغا قەتئىي ئىشىنىدۇ. ئۇ مۇنداق دەيدۇ، (ئەگەر بۈگۈنگە ئىشەنمىسەم بۇ داۋاغا ئۆزەمنى ئاتىماس ئىدىم)».

فرانسىيىنىڭ دۆلەت باشلىقلىرى، ھۆكۈمەت باشلىقلىرى ۋە ئاتاغلىق شەخسلەرنىڭ خەۋەرلىرىنى ئېلان قىلىدىغان دۇنياغا مەشھۇر «پولىتىچۈپ ئىنتېرناتسيونال» ژورنىلى كوممۇنىست خىتاينىڭ دۆلەت رەئىسى جياڭ زېمىن بىلەن ئۆتكۈزگەن سۆھبەت خەۋىرىنى ئېلان قىلغان ساندا ئەركىن ئالپ تېكىن بىلەن ئۆتكۈزگەن سۆھبەتنى مۇھەررىر قىلىپ بەرگەن. ئەركىن ئالپ تېكىن بۇ ژورنالنىڭ مۇخبىرى مارك سېمونىڭ «ب. د. ت دا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتىنىڭ قۇرۇلۇشى ۋە بىلىرى ۋە قىلغان ئىشلىرى» توغرىسىدا سورىغان سۇئاللىرىغا جاۋاب بەرگەنىدى. بۇ توغرىسىدا خەۋەردە مۇنداق دەيدۇ، «مېنىڭ ب. د. ت دا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتىنىڭ ئۈچ نەپەر قۇرغۇچىلىرىنىڭ بىرى بولۇشىمدا ئالدى بىلەن دادامنىڭ ماڭا بەرگەن تەلىماتلىرىنىڭ ئوينىغان رولى چوڭ دەپ بىلىمەن. 1991 - يىلى 16 مىللەتنىڭ ۋەكىلى بىلەن بۇ تەشكىلاتنى قۇرۇپ چىقتۇق. بۈگۈن 100 مىليوندىن ئارتۇق خەلقنى ۋەكىللىك قىلىدىغان 50 ئەزايىمىز بار. نەتىجىدە 6 يىل بۇرۇن بىر - بىرىنى تونىمىغان، بىر - بىرىنىڭ دەرتلىرىدىن خەۋەرسىز قالغان، بىر - بىرىگە ياردەم قىلمىغان مىللەتلەر نۆۋەتتە چوڭ ھەمكارلىق ئۆلگىسىنى يارىتىپ، ئۆزلىرى تۇرىۋاتقان رايونلاردا بىر - بىرىنىڭ داۋاسىغا قولىدىن كېلىشىچە ياردەملەشمەكتە ۋە ئىگە چىقماقتا».

ئىتالىيىدە چىقىدىغان «ئىل گىئورنال» گېزىتى ئېلان قىلغان «خىتاينىڭ چېچەنىستانى» دېگەن خەۋىرىدە مۇنداق دەيدۇ، «ئەركىن ئالپ تېكىن مۇنداق دەيدۇ، (كوممۇنىست خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستان تۈركلىرىگە قارىتا يۈرگۈزىۋاتقان سىياسىي بېسىم، ئىقتىسادىي ئېكسپىلاتاتسىيە، مەدەنىيەت جەھەتتە يوقۇتۇش ۋە ئىجتىمائىي تۈزۈلۈشكە بۇزغۇنچىلىق قىلىش ھەممە ئىرقىي كەمسىتىش قاتارلىقلار چىداپ بولماس دەرىجىگە يەتتى. ئەگەر خىتاي دائىرىلىرى بۇ مىللىي قىرغىنچىلىقنى توختاتمايدىكەن، شەرقىي تۈركىستاندا چېچەنىستانغا ئوخشاش خىتاي ھاكىمىيىتىگە قارشى پەيدىن - پەي پارتىزانلىق ئۇرۇش باشلىنىپ كېتىدۇ)».

ۋاشىنگتوندا تىيەنئەنمېن ۋەقەسى توغرىسىدا تالاش - تارتىش داۋام قىلماقتا

(تۈركىيە «يېڭى مەماژ» گېزىتىنىڭ بۇ يىل 23 - ئىيۇن خەۋىرى) خىتاينىڭ دۆلەت رەئىسى جياڭ زېمىن بۇلتۇر ئامېرىكىغا قىلغان زىيارىتىدە، 1989 - يىل «4 - ئىيۇن» تىيەنئەنمېن ئوقۇغۇچىلار ۋەقەسىنى قوراللىق ئەسكەرلەرنى ئىشقا سېلىپ قانلىق باستۇرغانلىقىغا قارشى نامايىشتا قاتتىق نارازىلىققا ئۇچراپ قايتقانىدى.

بۇ يىل بىل كلىنتوننىڭ خىتايغا قىلىدىغان 8 كۈنلۈك زىيارىتى يېقىنلاشقان مۇشۇ كۈنلەردە، ئۇنى قارشى ئېلىش مۇراسىمىنى قانلىق قىرغىنچىلىقنىڭ مەنبەسى بولغان تىيەنئەنمېن مەيدانىدا ئۆتكۈزىدىغانلىقىغا ئامېرىكىدا قاتتىق نارازىلىق ئېلىپ بېرىلماقتا. يەنى، ئامېرىكىدىكى ئىنسان ھەقلىرى تەشكىلاتلىرى، جۇمھۇرىيەتچى پارتىيە - كۆرۈلار «كوممۇنىست خىتاي دىپلوماتىك قائىدەلەرگە سىياسەتنى ئارىلاشتۇرماقتا»، ھەمدە بىل كلىنتوننىڭ زىيارىتى «تراگېدىيە - ئاقىۋىتى يامان زىيارەت» دەپ ئەيىبلىمەكتە.

ئامېرىكا تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكىنىڭ ئاشكارىلىشىچە، بىل كلىنتون بۇ قېتىم خىتايدىكى ئىنسان ھەقلىرى ئارخىپىنى ناھايىتى ئوچۇق بىر شەكىلدە بېيجىڭدا ئوتتۇرىغا قويىدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن.

بىزنىڭ ئەسلى مەقسىتىمىز

ئۆز خەۋىرىمىز: بۇ يىل 6 - ئاينىڭ 24 - كۈنى تۈركىيە باشباقانى (پرېزىدېنتى) مەسئۇت يىلماز، دۆلەت مىنىستىرى ئەخەت ئاندىجان ئەنقەرەدە تۈركىيىدىكى 30 تۈرداش ۋەخپە، دەرنەك قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ مەسئۇللىرىدىن 200 نەچچە ۋەكىللىنى قوبۇل قىلدى. 30 تۈرداش ئورۇنلارنىڭ قاتارىدا شەرقىي تۈركىستان ۋەخپە، شەرقىي تۈركىستان كۆچمەنلەر دەرنىكى، شەرقىي تۈركىستان مەدەنىيەت ۋە ھەمكارلىق دەرنىكى ۋە شەرقىي تۈركىستان گېزىتى قاتارلىق شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ مەسئۇللىرى قوبۇل قىلىشقا قاتناشتى.

قوبۇل قىلىشتا، مەسئۇت يىلماز مۇنداق دېدى، «تۈركىيە بىر تۈرك دۆلىتى. بىزنىڭ ئەسلى مەقسىتىمىز، تۈرداشلىرىمىزنى ئۆز ۋەتىنىدىن كۆچۈشكە مەجبۇر قىلغان مەسىلىلەرنى ھەل قىلىپ، ھەم تۈرك مىللەتلىرىنىڭ ئۆز يۇرتىنى مۇھاپىزەت قىلىش، ھەم دۇنيا تۈركلىرىنىڭ تىنچلىقى ئۈچۈن خىزمەت قىلىشتىن ئىبارەت» ئۇ ئاخىرىدا، مۇنداق دېدى «دۇنيانىڭ قايسى يېرىدە تۈرك بولىدىكەن، تۈركىيە دۆلىتى ئۇنىڭ يېنىدا بولىدۇ».

ئالدى بىلەن ئىدىيىنى بىرلىككە كەلتۈرەيلى

بېشى 2-بەتتە

بىلىشكە بولىدۇكى، زىيان تارتقانلىقىنى بىلگەن ئادەم، پايدا ئالغان بولىدۇ. شۇڭا بىز ھەقىقەتەن بىر ئىتتىپاق قۇرۇشنى ئارزۇ قىلىدىكەنمىز، ئۇ ھالدا، يۇقىرىدا توختىلىپ ئۆتكەن شەرتلەرنى ئورۇنلىشىمىز لازىم. ئۇنىڭ ئەكسىچە بولغىنىدا قۇرۇلىدىغان ئىتتىپاق ئۇزۇن ۋاقىت داۋام قىلالمايدۇ ۋە ئاكتىپ پائالىيەت ئېلىپ بارالمايدۇ ھەمدە بىز ئارزۇ قىلغان قانۇنىي تەشكىلاتنىڭ بارلىققا كېلىشى مۇمكىن بولمايدۇ.

مەرھۇم لىدەرلىرىمىزنىڭ ياخشى سۈپەتلىرى

كىتاپتىن پارچىلار

بىز ئۇزۇن زامان باشقا مىللەتنىڭ باشقۇرۇشى ئاستىدا ياشىغان خەلق بولغىنىمىز ئۈچۈن، يات مىللەت ھاكىمىيىتى بىزنى داۋاملىق قورقۇتۇپ باشقۇرغىنى ئۈچۈن، ئۆزىمىزنىڭ ئىچىدىن چىققان يولباشچىلار، بىزنىڭ ئارىمىزدا بىز بىلەن بىللە ياشاپ، بىزگە ھۆرمەت قىلىپ، بىزنىڭ پىكرىمىزنى ئاڭلاپ، قايغۇ - خۇشاللىقتا بىز بىلەن بىللە بولۇپ يۈرسە، بىزنىڭ ئارىمىزدىكى يات مىللەتتىن بولغان ئەمەلدارلاردىن قورقۇپ ئادەتلەنگەن بىرمۇنچە ئادەملەر ئۆزىنىڭ مىللىي رەھبەرلىرىنىڭ ئۆزلىرىدىن پەرقسىز ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ ئۇلارنى ھۆرمەت قىلمايدىغان، ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن پىتنە - پاسات تارقىتىدىغان، ھەتتا ئۇلارنى ئاغدۇرۇۋېتىش ئۈچۈن گورۇھ ئۇيۇشتۇرىدىغان ئەھۋاللار مەۋجۇت. دۈشمەن بىزنى باشقۇرغاندا گەپ يوق، ئۆزىمىزدىن بىرسى چىقىپ باشقۇرغاندا باشقىلارنىڭمۇ ئۇنىڭغا ئوخشاش باشلىق بولغۇسى كېلىپ قالىدىغان ئىشلار بار. ئىنقىلاپ بولغان يەردە، ھەربىي ئىنتىزام بولىدۇ. ھەربىي ئىنتىزام بولغان يەردە جازا ۋە مۇكاپات ئېنىق ۋە قەتئىي بولىدۇ. ئەمما نورمال ئاممىۋى خاراكتېرلىق تەشكىللىنىشتە باش - باشتاقلىق كۆپ بولىدۇ. ۋەتەن ئىچىدە خىتايلارنىڭ قاتتىق سىياسىي ۋە ھەربىي كونتروللى بولغىنى ئۈچۈن، ۋەتەننى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ئاشكارە پائالىيەت قىلىدىغان تەشكىلات يوق. ئاشكارە خەلق ئىچىدە ئۇتۇق سۆزلىيەلەيدىغان مىللىي رەھبەرلەر يوق. بارلىق ھەركەتلەر مەخپىي ئېلىپ بېرىلىشقا مەجبۇر. ئەمما ۋەتەن سىرتىدا بىرمۇنچە شەرقىي تۈركىستانغا مۇناسىۋەتلىك جەمىيەت، ۋەقپىلەر بار.

49 - يىلى ۋەتەن ئۈچۈن ۋەتەندىن ئايرىلىشقا، ھىجرەت قىلىشقا مەجبۇر بولغان مىللىي لىدەرىمىز مۇھەممەد ئەمىن بۇغرا، ئەيسا يۈسۈف ئالىپتېكىنلەر ھىندىستان ئارقىلىق تۈركىيەگە كەلدى. ۋەتەندىن قېچىپ چىقىپ دۇنيانىڭ ھەرقايسى يېرىدە پەرىشان - سەرسان بولۇپ يۈرگەن ئۇيغۇر، قازاقلاردىن بولۇپ 2 مىڭ دىن ئارتۇق ئائىلىنى تۈركىيەگە ئېلىپ كېلىپ يەرلەشتۈردى. شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى تۈركىيەگە ۋە دۇنياغا ئاڭلىتىش ئۈچۈن يوقسۇزلۇق ۋە ئىمكانسىزلىقلار ئىچىدە كېچە - كۈندۈز مۇجادىلىسىنى داۋام قىلدى. بۇ لىدەرىمىز 64 - يىلى ئافغانىستاندىن تۇرغۇن ئائىلىلىك شەرقىي تۈركىستانلىقنى تۈركىيەگە يەرلەشتۈرۈش ئۈچۈن تۈركىيە ھۆكۈمىتىدىن ئىجازەت ئالدى ۋە تۈركىيەگە كېلىپ يەرلىشىشكە ۋەسىلە بولدى. تۈركىيەگە مەيلى 53 - يىلى كەلگەنلەر بولسۇن ياكى 64 -، 65 - يىللىرى كەلگەنلەر بولسۇن ھەممىسىگە ھۆكۈمەت تەرىپىدىن ئۆي بېرىلدى. تۇرمۇش ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

مەرھۇم لىدەرىمىز ئاتاقلىق تارىخشۇناس، شائىر، ھەربىي قوماندان، دىنىي ئالىم، مەشھۇر جامائەت ئەربابى مۇھەممەد ئەمىن بۇغرا 1965 - يىلى 6 - ئاينىڭ 14 - كۈنى 64 يېشىدا ۋاپات بولدى. مەرھۇم ھايات ۋاقتىدا بىرنەچچە ئايلىق ئۆي كىراسىنى تۆلىيەلمىگەنلىكى ئۈچۈن ۋاپات بولغاندىن كېيىن ئۆي ئىگىسى ئۆي ئەشيالىرىنى كىراغا ھېساپلاپ ئالدى. ئۇنىڭ بىرىنچى قېتىم ھىجرەت قىلىپ يۇرت تېشىغا چىققاندا ...... 1937 - يىللىرى ئافغانىستاندا يازغان مەشھۇر كىتاۋى «شەرقىي تۈركىستان تارىخى» نى ئىقتىسادى ئىمكانسىزلىق تۈپەيلى ھايات ۋاقتىدا بۈگۈنكى ئۇيغۇرچە يېزىقتا نەشر قىلىش ئارزۇسى ئەمەلگە ئاشمىدى. بۇ كىتاپ يېزىلىپ 50 يىلدىن كېيىن يەنى 1987 - يىلىدىن كېيىن ئەرەبىستاندىكى ۋەتەنپەرۋەر بايلىرىمىزنىڭ ياردىمى بىلەن نەشر قىلىندى.

مۇھەممەد ئەمىن بۇغرانىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن يۇرت تېشىدىكى مىللىي مۇجادىلىنى لىدەرىمىز ئەيسا يۈسۈف ئالىپتېكىن داۋاملاشتۇردى. 74 -، 76 - يىللىرى ھىندىستاندىن بىرقىسىم ئائىلىلىكلەرنى تۈركىيەگە ئەكەلدۈردى. 80 - يىلىدىن كېيىن تۈركىيەگە كېلىپ يەرلىشىشنى ئارزۇ قىلغان شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ يەرلىشىشى ئۈچۈن ھۆكۈمەتكە كۆپ قېتىم ئىلتىماس قىلدى. تۈركىيەدە قېلىشنى ئارزۇ قىلغان شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ ھەممىسى ئارزۇسىغا ئېرىشتى. ئۇزۇن يىللار سەئۇدى ئەرەبىستان، پاكىستانلاردا ۋەتەنداشلىق مەسىلىسى ھەل بولمىغانلارمۇ تۈركىيەگە كېلىپ يەرلەشتى.

ئەيسا يۈسۈف ئالىپتېكىنمۇ يوقسۇللۇق ۋە يالغۇزلۇق ئىچىدە ياكى ئاز قوللىغۇچىلىرى بىلەن بۇ كاتتا داۋانى كېچە - كۈندۈز داۋام قىلدى. 65 مىليون نوپۇسلۇق تۈركىيەنىڭ قانداق يېرىگە بېرىپ، مەن شەرقىي تۈركىستانلىق دېسىڭىز، ئەيسا يۈسۈف ئالىپتېكىننى تونۇمسەن؟ دەپ سورايدۇ. دېمەك تۈركىيەدە ئەيسا يۈسۈف ئالىپتېكىن دېمەك، شەرقىي تۈركىستان دېمەك. شەرقىي تۈركىستان دېمەك، ئەيسا يۈسۈف ئالىپتېكىن دېمەك، دېيىلىدىغان دەرىجىگە يەتتى. ئەيسا يۈسۈف ئالىپتېكىن بۇ كاتتا داۋانى، بۇ ئۇلۇغ غايىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش يولىدا ئۇششاق - چۈششەك ئادەملەر بىلەن ھەمكارلىشىپ ئىش ئېلىپ بېرىشقا مەجبۇر قالدى. 70 ياشتىن ئاشقان كۈنلەردە شەرقىي تۈركىستاندىكى خىتاي زۇلمى توغرىسىدا ئۆزى يازغان تەشۋىق ۋاراقلىرىنى تارقىتىمەن دەپ كوچىلاردا پىيادە يۈرىۋاتقاندا ماشىنا سوقۇۋەتتى. ۋەتەن خىزمىتى يولىدا ئىككى كۆزىدىن ئايرىلدى. مۇھتەرەم لىدەرىمىز ئىككى كۆزى كۆرمىسىمۇ، ئۆزى ياشىنىپ قالغان بولسىمۇ، قۇلىقى، يۈرىكى، پۈتۈن دىققىتى شەرقىي تۈركىستاندىن بىر كۈنمۇ ئايرىلمىدى. كېسەللىك سەۋەبىدىن ھېچ ماڭالمايدىغان ھالغا كەلگەندىمۇ ئۆيىدە ئولتۇرۇپ تېلېۋىزور، رادىيو، تېلېفون ئارقىلىق پۈتۈن دۇنياغا شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئاۋازىنى، دەردىنى ۋە مۇستەقىللىق ئارزۇسىنى يەتكۈزۈپ تۇردى. ئەيسا ئەپەندىم تۈركىيەگە ئەكەلگەن بىرمۇنچە مۇھاجىرلار لىدەرنى يوقلاپ تۇرۇشتى. مەدەت بېرىپ تۇردى. تەسەللى بېرىپ تۇردى. ئەمما بەزى ئادەملەر ئەيسا ئەپەندىمنى خىتايلار نېمە دەپ تىللىسا، ئوخشاش سۆزلەر بىلەن تىللاپ، يامانلاپ يۈردى. بەزىلەر «ئەيسا ئەپەندىم بىزگە ھۆكۈمەتتىن پۇل ئېلىپ بەرمىدى.» دېسە، بەزىلىرى «بالىلىرىمىزنى پۇلسىز مەكتەپلەردە ئوقۇتۇپ بەرمىدى.» دەپ رەنجىدى. بەزىلەر «زاماندا ھۆكۈمەت بىزگە كۆپ يەر، جاي بەرمەكچى ئىكەن، ئەيسا ئەپەندىم مۇشۇنچىلىك بەرسە يېتىدۇ. دەپ بەرگۈزمىگەن ئىكەن.» دېيىشتى. بەزىلەر «ئەيسا ئەپەندىم 40، 50 يىل خىتاينى تىللاپ يۈرۈپ خىتاينىڭ تۈكىنى تەۋرىتەلىدىمۇ، قولىدىن نېمە كەلدى؟» دەپ ھاقارەت قىلدى. ئەيسا ئەپەندىم ئۆزى يوقسۇل ئىدى. بالىلىرىنى ئوقۇتالمىغان ئىدى. چۈنكى ئىقتىسادى، ۋاقتى، كۈچى، ھەر نەرسىسى ۋەتەن يولىغا سەرپ قىلىناتتى. بەزىلەر ھەتتا ئەيسا ئەپەندىم تۈركىيەگە كەلگەندە قۇرغان جەمىيەت نامىدىن چىقىدىغان ژۇرنالدا ئۇنى قارىلاپ ماقالە يېزىش جاسارىتىنى كۆرسەتتى. ئەمما ئەيسا ئەپەندىم پەۋقۇلئاددە كەڭ قوساق، خۇشپېئىل خاراكتېرغا ئىگە بىر كىشى بولغىنى ئۈچۈن، ھەر قېتىم كۆڭلى رەنجىيدىغان خەۋەر ئاڭلىغاندا: «جاھىل ئەرەبلەرنى مۇسۇلمان قىلىش يولىدا پەيغەمبىرىمىز چەككەن ئەزىيەتنى، ئاڭلىغان ھاقارەتنى تېخى مەن چەكمىدىم، ئاڭلىمىدىم. ياخشىلارمۇ، يامانلارمۇ مەن سۆيگەن، مەن ئاشىق بولغان ئۆز مىللىتىمدىن. مېنىڭ قىلغىنىمنى ئۇلار بىلمىسە، ئاللاھ بىلىدۇ. ئۇلارمۇ بىر كۈنى بىلىدۇ، خاتا قىلغانلىرىغا ۋىجدانى ئازاپ چېكىدىغان چاغلار كېلىدۇ. ئۇلارغا خۇدادىن ھىدايەت تىلەيمەن. قەلبىگە ۋەتەن تۇيغۇسى بېرىشنى، مېنى سۆيمىسىمۇ، بىر - بىرىنى سۆيۈشنى تىلەيمەن.» دەيتتى.

مەرھۇم لىدەرىمىز 95 يېشىدا ۋاپات بولدى. جىنازا نامىزىغا 100 مىڭدىن ئارتۇق ئادەم قاتناشتى. تېلېۋىزورلار نەق مەيدان كۆرۈنۈشىنى پۈتۈن دۇنياغا تارقىتىپ تۇردى.

شەرقىي تۈركىستاننىڭ دۇنياغا تونۇلغان ۋە شەرقىي تۈركىستاننى دۇنياغا تونۇتقان مەشھۇر لىدەرىمىز ئالەمدىن ئۆتتى. ئەمما ھايات ۋاقتىدا ئۇنى رەنجىتكەن، ئۇنى يامانلاپ يۈرگەنلەر بۈگۈن لىدەرسىز قالغاندا ھېچقايسى مىللەت، ھېچقايسى خەلق «سىلەر لىدەرىڭلارنى يامانلاپ يۈرەتتىڭلار، ئەمدى لىدەرسىز قالدىڭلار، بىز ياخشى لىدەرىمىزنى سىلەرگە بېرەيلى.» دېمىدى. ئەيسا ئەپەندىم ھايات ۋاقتىدا ئۇ كىشىنى تىللاپ، يامانلاپ يۈرگەنلەر، بۈگۈن ئۆز - ئارا بىر - بىرىنى تىللاپ، بىر - بىرىنى يامانلاپ يۈرۈشىۋاتىدۇ.

ياۋايى ھايۋانلار خام گۆش يېمىسە، يىلان بەلگىلىك مۇددەت ئىچىدە بىر جانلىقنى چاقمىسا ئۆز ھاياتىنى داۋاملاشتۇرالمىغىنىغا ئوخشاش، ئىچى يامان ئادەملەر ئۆزىدىن قايسى جەھەتتىن بولسۇن بىر دەرىجە ئۈستۈن تۇرغان ئادەملەرنىڭ غەيۋىتىنى قىلمىسا، يامانلىمىسا ئىچى تىنمايدۇ. شۇڭا «ئىچى يامانىنىڭ كۆڭلى خۇش بولماس» دېگەن ماقالمۇ بىكارغا ئېيتىلمىغان. ئەمما خەلقىمىزنىڭ بىرلىك، ئىتتىپاقى ئۈچۈن بۇ ئادەملەرنىڭ ئېغىر زىيانلىرى بولۇپلا قالماي، شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ تۈركىيەدە ئېتىبارسىز قېلىشىدىمۇ يېتەرلىك ھەسسىسى بولدى. غەيۋەت — غەيۋەتنى قىلغۇچىلاردىن ئارتۇقراق، غەيۋەت قىلغۇچىلارنى خۇنۈكلەشتۈرىدۇ. جەمىيەتتە باشقىلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلىش بىلەن شۆھرەت قازانغانلار يوق. بىز لىدەرىمىزنى يامان دېسەك، باشقىلار ياخشى لىدەرنى بەرمەيدۇ. بىزنى باشلىغان بىر ئادەمنىڭ يېتىلىشى، تونۇلۇشى ئاسان قولغا كەلمەيدۇ. ئۇمۇ بىر ئىنسان بولغىنى ئۈچۈن بەزى خاتالىقلىرى بولۇشى مۇمكىن. ئەمما بىر جامائەت ئىچىدە ھەممىدىن ئەقىللىق، ھەممىدىن تەدبىرلىك، ھەممىدىن جاپاكەش، ھەممىدىن پىداكار بولغان ئادەم ئۇ جامائەتنى باشلاپ ماڭالايدۇ. بىر مىللەتنى، بىر خەلقنى بەختلىك ھايات يولىغا باشلاپ ماڭغان بىر لىدەرنى قوللاش ۋە ئۇنىڭغا ياردەمچى بولۇش ئورنىغا ئۇنىڭ قۇسۇرىنى ئىزدەش، ئۇنىڭ يولىغا ئورا كولاش، ئۇنىڭ مەغلۇبىيىتىنى تىلەش، ئۇ خەلقنىڭ پەرزەنتلىرىنىڭ ئىشى ئەمەس. لىدەر بۇ جاھالەتلەرنى كەچۈرۈشى مۇمكىن، ئەمما ئاللاھ كەچۈرمەيدۇ. تارىخ كەچۈرمەيدۇ. مىللەت كەچۈرمەيدۇ.

بىز ھەردائىم سىلەرنىڭ غەمگۈلارنى قىلىمىز

ئۆز خەۋىرىمىز: تۈركىيەدىكى مىللەتچى ھەرىكەت پارتىيىسى رەئىسى دوكتور دۆلەت باغچېلى پارتىيىنىڭ رەئىسلىكىگە سايلانغاندىن كېيىن، بۈيىل باش باھاردا گېزىتىمىز ساھىبى ئارسلان ئالپتېكىن، باش مۇھەررىر شاھخەلىل بوزقۇرت (كۆك بۆرى) ۋە جامائەت دىنىي ئەربابى ئەنەس ئالىمىنى قوبۇل قىلدى. ئۇ قوبۇل قىلىنىشتا مۇنداق دېدى، «شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى يالغۇز ئۇيغۇرلارنىڭلا مەسىلىسى بولۇپ قالماستىن، بەلكى، تۈركىيە ۋە بارلىق تۈركلۈك دۇنياسىنىڭ مەسىلىسىدۇر. شۇنداقلا بۇ ھەممىمىزنىڭ ئورتاق باشقا تۇرىدىغان مەسىلە. بۇنىڭ ئۈچۈن ئەقىللىق، جەسۇر ۋە ئۆزۈڭنى كۆرەلەيدىغان مەيامەتلەر ئارقىلىق داۋانى ئىلگىرى سۈرۈشكە توغرى كېلىدۇ. بۇجەھەتتە بىز ھەردائىم سىلەرنىڭ غەمگۈلارنى قىلىمىز.»

قوبۇلدىن كېيىن دۆلەت باغچېلى شەرقىي تۈركىستانلىق دوستلار بىلەن خاتىرە ئۈچۈن رەسىمگە چۈشتى.

ھېكمەتلەر

دۇشمەنلىكى ئالدىدىن ئۆتكەن كىشىدىن بىخۇت بولما چىراقنى ئۆچۈرگەن شامال ساڭا كۆرۈنمىگەندەك، ئۇسا-گازىيان سالمىسۇن.

— ئەلىشىر نەۋائىي

بىر ئادەم سېنىڭ ئالدىڭدا دوستلۇق ئىزھار قىلىپ، ئارقاڭدىن ياماننى كېپەكنى قىلىپ يۈرسە، ئۇنىڭدىن مۇناپىقراق كىم بار؟!

— شەمسۇلمائالى قابۇس

زالىملار بىلەن بىر داستىخاندا بولما، چۈنكى ئىت بىلەن ھەمدىتاۋاق بولۇش ئىنسانغا مۇناسىپ ئەمەس.

— ئەلىشىر نەۋائىي

مەركەز رەھبەرلىرىنىڭ قۇرۇلتايدىكى كۆرۈنىشى

مۇخبىرلىك خەۋەر: نۆۋەتتىكى كوممۇنىست خىتاينىڭ مەركەز رەھبەرلىرى قۇرۇلتاي يىغىنلىرىدا بەزىلىرى خىيال سۈرۈشكە، بەزىلىرى ئۆز غېمىنى قىلىشقا، بەزىلىرى پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ كەڭتاشا ئەسنەشكە باشلىدى. خىتاي مەركەز رەھبەرلىرىنىڭ بۇنداق بىر ئەھۋالغا كېلىشى، خىتايدىكى سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي مەسىلىلەرنىڭ كۈندىن-كۈنگە مۇرەككەپلىشىپ، مەركەزنىڭ ئۇنى ھەل قىلىش چارىسىنى ئوتتۇرىغا قويالمايۋاتقانلىقى بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

ۋەتەنداشلار دىققىتىگە:

شەرقىي تۈركىستان گېزىتىنىڭ قولىڭىزدىكى 25 - سانى بەزى سەۋەپلەر تۈپەيلىدىن ئۇزۇن كېچىكىپ چىقتى. بۇخۇسۇستا ۋەتەنداشلارنىڭ ئەپۇ قىلىشىنى سورايمىز. بۇندىن كېيىن، ماددى قىيىنچىلىقلارنى ھەل قىلىپ، شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنىڭ تەشۋىقاتى ئېھتىياجىغا يېقىندىن ماسلىشش بىلەن بىرگە كېيىنكى سانلىرىنى قولىڭىزغا ئۆز ۋاختىدا يەتكۈزۈشكە تىرىشىمىز.

ھۆرمەت بىلەن: شەرقىي تۈركىستان گېزىتى ساھىبى ئارسلان ئالپتېكىن.

ئامېرىكىدا خىتايغا قارشى نامايىش ئۆتكۈزدى

تەيۋەندە چىقىدىغان «جۇڭگىيا ۋاقىت» گېزىتىنىڭ خەۋىرى: يېقىندا ئامېرىكىدا ئولتۇراقلاشقان تىبەتلىكلەر بىلەن بىر قىسىم ئىنسان ھەقلىرى ۋە دېموكراتىك تەشكىلات گۇرۇھلىرى بىرلىكتە ئامېرىكا پارلامېنت سارىيىنىڭ ئالدىدا نامايىش ئۆتكۈزۈپ، ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنىڭ خىتاي ھۆكۈمىتىگە 1989 - يىل بېيجىندا يۈز بەرگەن «4 - ئىيۇن ۋەقەسى»نى دۇنيا خەلقى ئالدىدا بىر تەرەپ قىلىشقا تەكلىپتە بولۇشىنى ئىلتىماس قىلدى.

گېزىت باشلىقى: ئارسلان ئالپتېكىن
باش مۇھەررىر: شاھخەلىل بوزقۇرت (كۆك بۆرە)
گېزىتىنىڭ تۈركىيە ئىستانبۇلدىكى ئادرېسى:

Gazete Sahibi
ARSLAN ALPTEKİN
Yazı İşleri Müdürü
ŞAHHALİL BOZKURT

Gazete Adresi: TÜRKİYE _ İSTANBUL

Fax - Tel : (0212)8819936

ئىزاھات: گېزىتىمىزدە ئېلان قىلىنغان ماقالىلارنىڭ مەسئۇلىيىتى ئاپتورلار ئۆزىدە. تەھرىراتتىن ماقالىلار قايتۇرۇلمايدۇ ۋە جاۋاپ بېرىلمەيدۇ.

Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.Gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez.İsim zikredilmeden iktibas edilemez.